

Т. О. Меліхова,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9934-8722>

О. Г. Мусійченко,

*асистент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5601-7766>

В. В. Шатковський,

*магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2758-3587>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.23.46

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ МАЛОЦІННИХ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЇХ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

T. Melikhova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit, Engineering Educational and Scientific Institute im. YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

O. Musiichenko,

Assistant of the Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit, Engineering Educational and Scientific Institute im. YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

V. Shatkovskiy,

Master's student of the Department of Zaporizhzhya National University of Engineering Educational and Scientific Institute im. YU.M. Potebni ZNU, Zaporizhzhya

IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF LOW-VALUE NON-CURRENT
TANGIBLE ASSETS TO IMPROVE THE QUALITY OF THEIR DOCUMENTATION
AND ORGANIZATION IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Уданий час при надходженні активів на підприємство треба зразу перевірити відповідність їх критеріям та правомірності віднесення до малоцінних необоротних матеріальних активів (далі ? МНМА). Багато обладнання, інструментів, меблі, мобільних телефонів відносяться саме до малоцінних необоротних матеріальних активів.

Існує нагальна потреба правильного віднесення МНМА до запасів або основних засобів та врахуванні терміну експлуатації та межі вартості. Невірне віднесення може привести до неправильного визначення витрат при розрахунку амортизації, що негативно вплине на фінансовий результат підприємства та може привести до штрафних санкцій.

Метою роботи є удосконалення обліку та контролю малоцінних необоротних матеріальних активів для підвищення якості їх документування та організації в системі управління підприємством.

Завдання контролю МНМА полягають у правильності визнання МНМА активами, віднесення до капітальних інвестицій або МНМА, відображення їх в обліку та звітності, нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат.

У роботі розроблена методика проведення контролю МНМА, яка на відміну від існуючих включає: тест внутрішнього контролю, загальний план контролю, програму контролю, робочі документи контролера. Запропонована програма перевірки надасть змогу контролеру охопити всі питання щодо правильності визначення оцінки, нарахування та списання МНМА й амортизації, відображення їх в обліку.

Для удосконалення обліку запропоновані відомості МНМА, а саме: визнання МНМА активами, відображення в фінансовому та податковому обліку МНМА, віднесення МНМА до витрат, списання МНМА на капітальні інвестиції або у втрати. Це прискорить розрахунки відображення в обліку, розроблені шаблони документів зменшать вірогідність помилок в обліку, необгрунтованого віднесення до МНМА та підвищать ефективність управління підприємством.

Currently, when assets are received at the enterprise, it is necessary to immediately check their compliance with the criteria and the legality of their classification as low-value non-current tangible assets (hereinafter — LVNCTA). A lot of equipment, tools, furniture, mobile phones belong to low-value non-current material assets.

There is an urgent need to correctly assign LVNCTA to stocks or fixed assets and take into account the useful life and cost limit. Incorrect classification can lead to incorrect determination of expenses when calculating depreciation, which will negatively affect the financial result of the enterprise and may lead to fines.

The purpose of the work is to improve the accounting and control of low-value non-current tangible assets to improve the quality of their documentation and organization in the enterprise management system.

The tasks of MNPA control are correct recognition of MNPA as assets, assignment to capital investments or MNPA, their reflection in accounting and reporting, calculation of depreciation of MNPA and assignment to relevant expenses.

In the work, a method of conducting control of the LVNCTA was developed, which, unlike the existing ones, includes: an internal control test, a general control plan, a control program, and the controller's working documents. The proposed verification program will enable the controller to cover all issues related to the correctness of determining the assessment, accrual and write-off of LVNCTA and depreciation, and their reflection in accounting.

In order to improve the accounting, the details of LVNCTA are proposed, namely: recognition of LVNCTA as assets, reflection in financial and tax accounting of LVNCTA, allocation of LVNCTA to expenses, write-off of LVNCTA to capital investments or expenses. This will speed up accounting reflection calculations, developed document templates will reduce the likelihood of errors in accounting, unjustified attribution to LVNCTA and increase the efficiency of enterprise management.

Ключові слова: облік, малоцінні необоротні матеріальні активи, МНМА, аудит, програма, план, робочі документи, управління.

Key words: accounting, low-value non-current tangible assets, LVNCTA, audit, program, plan, working documents, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У даний час при надходженні активів на підприємство треба зразу перевірити відповідність їх критеріям та пра-

вимірності віднесення до малоцінних необоротних матеріальних активів (далі — МНМА). Багато обладнання, інструментів, меблі, мобільних телефонів відносяться саме до малоцінних необоротних матеріальних активів.

Існує нагальна потреба правильного віднесення МНМА до запасів або основних засобів та врахуванні

терміну експлуатації та межі вартості. Невірне віднесення може привести до неправильного визначення витрат при розрахунку амортизації, що негативно вплине на фінансовий результат підприємства та може привести до штрафних санкцій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемними питаннями обліку та контролю МНМА займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Бутинець Ф.Ф., Давидов Г.М., Кулаковська Л.П., Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Піча Ю.В., Сахарцева І.І., Усач Б.Ф. та інші. Автори розглядають дане питання зі своєї точки зору та акцентують увагу на різних аспектах ведення обліку та проведення контролю необоротних активів. Проте саме питання розробки методики ведення обліку та проведення контролю МНМА розкрито недостатньо і потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є удосконалення обліку та контролю малоцінних необоротних матеріальних активів для підвищення якості їх документування та організації в системі управління підприємством.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою контролю МНМА є дослідження правильності надходження та списання МНМА, а також правильності визначення їх первісної оцінки, відображення їх в обліку й звітності.

Завдання контролю МНМА полягають у правильності визначення МНМА активами, віднесення до капітальних інвестицій або МНМА, відображення їх в обліку та звітності, нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат. Тест внутрішнього контролю МНМА подано в таблиці 1.

Одержавши в процесі попереднього планування дані про підприємство, контролер приступає до розробки

Таблиця 1. Тест внутрішнього контролю МНМА

№	Зміст питання	Варіанти відповіді			
		Інформація відсутня	Так	Ні	Примітки
1	Як оцінювати при придбанні МНМА: - за первісною вартістю; - за справедливою вартістю; - за залишковою вартістю; - за ліквідаційною вартістю?				
2	Якщо очікуваний строк використання менше 1 року або нормального операційного циклу, то актив зараховується до складу: - МНМА; - МНМА; - ОЗ?				
3	На якому рахунку обліковується МНМА: - на рахунку 22; - на рахунку 11; - на рахунку 10?				
4	Якщо очікуваний строк корисного використання активу перевищує 1 року або операційного циклу, навіть якщо його вартість буде 100 тис. грн, то він вважатиметься: - МНМА; - МНМА; - ОЗ?				
5	Як відображають в обліку нарахування амортизації МНМА при експлуатації у відділі адміністрації: - Дт 23 Кт 132; - Дт 91 Кт 132; - Дт 92 Кт 132; - Дт 93 Кт 132; - Дт 94 Кт 132?				
6	Як відображають в обліку нарахування амортизації МНМА при експлуатації у відділі збуту: - Дт 23 Кт 132; - Дт 91 Кт 132; - Дт 92 Кт 132; - Дт 93 Кт 132; - Дт 94 Кт 132?				
7	Як відображають в обліку надходження від постачальника МНМА: - Дт 153 Кт 631; - Дт 11 Кт 631; - Дт 22 Кт 631; - Дт 209 Кт 631; - Дт 10 Кт 631?				
8	Які застосовуються методи амортизації МНМА: - прямолінійний; - виробничий; - кумулятивний, метод зменшення залишків; - 50% та 50%; - 100%?				
9	З якого місяця починається нарахуватись амортизація: - з моменту придбання; - з моменту введення в експлуатацію; - з моменту відпуску; - з моменту списання?				
10	В якому документі зазначено вартісний критерій віднесення до МНМА: - наказі про облікову політику; - наказі про інвентаризацію; - інвентарній картці?				

Джерело: складено авторами.

загального плану контролю МНМА (табл. 2). Загальний план контролю МНМА є документом організаційно-методологічного характеру. План складається з переліку робіт на декілька етапів і строків їх виконання із зазначенням виконавців.

Програму контролю МНМА наведено в таблиці 3. Для вирішення поставлених завдань контролю МНМА

Таблиця 2. Загальний план проведення контролю МНМА

Етап перевірки	Процедури перевірки	Період проведення	Виконавці
Підготовчий	Знайомство з бізнесом клієнта, планування проведення перевірки МНМА		
Основний	Перевірка правильності визнання МНМА активами Перевірка правильності віднесення до капітальних інвестицій або МНМА Перевірка правильності відображення МНМА в обліку та звітності Перевірка правильності нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат		
Завершальний	Складання звіту за результатами перевірки МНМА		

Джерело: складено авторами.

Таблиця 3. Програма контролю МНМА

№	Мета	Перелік процедур контролю	Критерії якості	Метод перевірки	Код робочого документа	Період проведення	Виконавець	Примітки
1	Впевнитись у правильності визнання МНМА активами	Перевірка правильності визнання МНМА активами	А, Б, В, Г, Е	Документальний, арифметичний, по суті, суцільний	МНМА-1			
2	Впевнитись у правильності віднесення до капітальних інвестицій або МНМА	Перевірка правильності віднесення до капітальних інвестицій або МНМА	А, Б, В, Г, Е	Документальний, арифметичний, по суті, вибірковий	МНМА -2			
3	Впевнитись у правильності відображення МНМА в обліку та звітності	Перевірка правильності відображення МНМА в обліку та звітності	А, Б, В, Г, Е	Документальний, по суті, арифметичний, вибірковий	МНМА -3			
4	Впевнитись у правильності нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат	Перевірка правильності нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат	А, Б, В, Г, Е, Є	Документальний, формальний, по суті, арифметичний, вибірковий	МНМА -4			
Критерії якості перевірки: наявність - А; правдивість - Б; права та зобов'язання - В; повнота - Г; вимірювання - Д; оцінку вартості - Е; подання і розкриття - Є.								

Джерело: складено авторами.

Таблиця 4. Робочий документ МНМА-1 — Перевірка правильності визнання МНМА активами

Найменування МНМА	За даними підприємства	За даними контролю									Відхилення
		МШП			Основні засоби			МНМА			
		незалежно від вартості	менше 1 року	Дт 22	≥ 20000 грн	понад 1 року	Дт 10	≤ 20000 грн	понад 1 рік	Дт 11	

Джерело: складено авторами.

Таблиця 5. Робочий документ МНМА-2 — Перевірка правильності віднесення до капітальних інвестицій або МНМА

Найменування МНМА	За даними підприємства	Документ	За даними контролю						Відхилення
			Потребує доставки та установки			Зразу вводиться у експлуатацію			
			Дт 15	Кт 63	Сума	Дт 11	Кт 63	Сума	

Джерело: складено авторами.

Таблиця 6. Робочий документ МНМА-3 — Перевірка правильності відображення МНМА в обліку та звітності

Найменування МНМА	Рахунок	За даними підприємства		За даними контролю						Відхилення
				Відображення в фінансовому обліку				Відображення в фінансовій звітності		
		Баланс, рядок	Примітки, рядок	Документ	Дебет	Кредит	Сума	Баланс, рядок	Примітки, рядок	

Джерело: складено авторами.

Таблиця 7. Робочий документ МНМА-4 — Перевірка правильності нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат

Найменування МНМА	За даними підприємства	За даними контролю								Відхилення
		Метод амортизації	Розрахунок амортизації	Місце експлуатації	Рознесення на рахунки					
					Дт 23	Дт 91	Дт 92	Дт 93	Дт 94	

Джерело: складено авторами.

Таблиця 8. Відомість правильності визнання МНМА активами

Найменування МНМА	Дата	Документ	МШП			Основні засоби			МНМА		
			незалежно від вартості	менше 1 року	Дт 22	≥ 20000 грн	понад 1 року	Дт 10	≤ 20000 грн	понад 1 рік	Дт 11

Джерело: складено авторами.

Таблиця 9. Відомість правильності віднесення до капітальних інвестицій або МНМА

Найменування МНМА	Документ	Потребує доставки та установки			Зразу вводиться у експлуатацію		
		Дт 15	Кт 63	Сума	Дт 11	Кт 63	Сума

Джерело: складено авторами.

Таблиця 10. Відомість правильності відображення МНМА в обліку та звітності

Найменування МНМА	Відображення в фінансовому обліку				Відображення в фінансовій звітності	
	Документ	Дебет	Кредит	Сума	Баланс, рядок	Примітки, рядок

Джерело: складено авторами.

Таблиця 11. Відомість правильності нарахування амортизації МНМА та віднесення до відповідних витрат

Найменування МНМА	Метод амортизації	Розрахунок амортизації	Місце експлуатації	Сальдо на початок	Дт 23	Дт 91	Дт 92	Дт 93	Дт 94	Разом	Кредит 22	Сальдо на кінець

Джерело: складено авторами.

пропонуємо робочі документи (табл. 4—7), які на думку авторів стануть обґрунтованими доказами якісного проведення перевірки.

Для обліку МНМА відсутні первинні документи, а данні та відповідні розрахунки відображаються у довідках бухгалтерії, але це не зручно і витрачається багато зайвого часу. Для удосконалення обліку запропоновані відомості відображення МНМА, а саме: визнання МНМА активами, відображення в фінансовому та податковому обліку МНМА, віднесення МНМА до витрат, списання МНМА на капітальні інвестиції або у витрати, що наведені у таблицях 8—11.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У роботі розроблена методика проведення контролю МНМА, яка на відміну від існуючих включає: тест внутрішнього контролю, загальний план контролю, програму контролю, робочі документи контролера. Запропонована програма перевірки надасть

змогу контролеру охопити всі питання щодо правильності визначення оцінки, нарахування та списання МНМА й амортизації, відображення їх в обліку.

Для удосконалення обліку запропоновані відомості МНМА, а саме: визнання МНМА активами, відображення в фінансовому та податковому обліку МНМА, віднесення МНМА до витрат, списання МНМА на капітальні інвестиції або у витрати. Це прискорить розрахунки відображення в обліку, розроблені шаблони документів зменшать вірогідність помилок в обліку, необґрунтованого віднесення до МНМА та підвищать ефективність управління підприємством.

Література:

1. Меліхова Т. О., Романенко К. В. Удосконалення організації бухгалтерського процесу та методики аудиту вибуття основних засобів в обліку суб'єктів малого підприємництва. Ефективна економіка. 2021. № 10. — URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9445> (дата звернення: 17.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.18

2. Меліхова Т. О., Гребенюк О. В. Удосконалення методичних підходів до аудиту надходження основних засобів для підвищення рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 27—32. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.27

3. Меліхова Т. О., Климова О. В. Удосконалення обліку та внутрішнього контролю списання основних засобів бюджетних установ для підвищення якості контролю та ефективності проведення ревізії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 30—36. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.30

4. Меліхова Т. О., Герасименко Ю. М. Розробка програми аудиту надходження основних засобів для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 46—53. DOI: 10.32702/2306-6792.-2018.24.46

5. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г. Аудит. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 260 с.

6. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г. Організація і методика аудиту. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 280 с.

7. Меліхова Т. О. Визначення витрат господарської діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. Харків: ХНЕУ, НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, ВД "Інжек", 2013. № 3. С. 254—258.

8. Меліхова Т. О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність: монографія. Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2018. 632 с.

9. Меліхова Т. О., Височина В. В. Розробка програми аудиту витрат на виробництво для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*, 2018. № 1. С. 69—75.

10. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Чакалова Н. С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за рівнем бакалавра зі спеціальності 071 "Облік і оподаткування" за денною та заочною формою навчання, Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 400 с.

11. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 "Облік і оподаткування" освітньо-професійної програми "Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством". Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 516 с.

12. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Кутчак Ю. М. Фінансовий облік II: навчальний посібник для здобувачів рівня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 "Облік і оподаткування" освітньо-професійної програми "Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством". Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 368 с.

13. Меліхова Т. О., Білоконь М. Ю. Удосконалення документування обліку та контролю капітальних та поточних ремонтів основних засобів для поліпшення фінансового обліку та аудиту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 21. С. 38—43. DOI: 10.32702/2306 6814.2023.21.38

14. Меліхова Т. О. Розробка програми аудиту ефективності використання основних засобів на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 33—37.

References:

1. Melikhova, T. and Romanenko, K. (2021), "Improving the organization of the accounting process and methods of auditing the disposal of fixed assets in the accounting of small businesses", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=9445> (Accessed 15 Nov 2024).

2. Melikhova, T. and Hrebeniuk, O. (2020), "Improvement of methodical approaches to audit of fixed assets acquisition for increasing of a level of enterprise economic security", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 27—32.

3. Melikhova, T. and Klymova, O. (2021), "Adequate area of internal control over the write-off of the main budgetary installations for the improvement of the quality of control and efficiency of the revision", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 30—36. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.30

4. Melikhova, T. and Herasymenko, Yu. (2018), "The development of a program audit of the receipt of fixed assets for raising the level of financial security at the enterprise", *Agrosvit*, vol. 24, pp. 46—53.

5. Makarenko, A. P. Melikhova, T. O. and Musiichenko, O. G. (2024), *Audyt [Audit]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

6. Makarenko, A. P. Melikhova, T. O. and Musiichenko, O. G. (2024), *Orhanizatsiya i metodyka audyt [Organization and method of audit]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

7. Melikhova, T. O. (2013), "Determination of expenses of the economic activity of the enterprise", *Zhurnal "Biznes Inform"*, vol. 3, pp. 254—258.

8. Melikhova, T. O. (2018), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: formirovanyie, kontrol', efektyvnist' [Economic security of the enterprise: formation, control, efficiency]*, Kherson, Ukraine.

9. Melikhova, T. O. and Vysochyna, V. V. (2018), "Development of a program for auditing production costs to improve the financial safety of the enterprise", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 69—75.

10. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O. and Chakalova, N. S. (2020), *Teoriya i metodkraine*.

11. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O., Podmeshalska, Y. V. and Chakalova, N. S. (2022), *Teoriya bukhgalters'koho obliku. Theory of accounting: a study guide for higher education bachelor degree holders [Teoriya bukhgalters'koho obliku]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

12. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O. and Kutchak Yu. M. (2023), *Finansovyy oblik II. [Financial accounting II]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

13. Melikhova, T. and Bilokon, M. (2023), "Improvement of documentation of accounting and control of capital and current repairs of fixed assets to improve financial accounting and auditing", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 38—43. DOI: 10.32702/2306 6814.2023.21.38

14. Melikhova, T. (2017), "Development of a program of auditing the efficiency of use of fixed assets in the enterprise", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 33—37.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2024 р.